

Iedere ouder telt

Communicatie met allochtone ouders

Tekst: Krishna Autar¹

Wanneer leerkrachten en ouders samenwerken om de schoolcarrière van kinderen in goede banen te leiden, is dat goed voor de kinderen. Vaak komt die samenwerking niet goed tot zijn recht omdat scholen gebruik maken van traditionele werkwijzen, die niet genoeg rekening houden met de achtergronden van de allochtone ouders, betoogt Krishna Autar, adviseur interculturele communicatie.

Scholen die op traditionele manieren proberen de betrokkenheid bij allochtone ouders te stimuleren worden geconfronteerd met een chronische lage interesse. Hun pogingen stranden op andere communicatiepatronen, gebrekkige Nederlandse taalvaardigheid en de vrijetijdsbesteding van deze ouders. Het ligt dus voor de hand dat scholen, om het contact met alle ouders tot stand te brengen, nieuwe uitgangspunten gaan formuleren.

Huisbezoeken

Met goede bedoelingen alleen kunnen schoolteams de deuren naar allochtone ouders niet openen. Om te beginnen vraagt een nieuwe benadering om een kritische zelfevaluatie en het in kaart brengen van de verwachtingen die de school heeft van allochtone ouders en wat de ouders van de school verwachten. Alternatieve methoden om moeilijk bereikbare ouders te benaderen zijn dun gezaaid. Wel werpt het inschakelen van tussenpersonen uit de groep van ouders, van zelf- en buurtorganisaties vruchten af. Het is ook aan te bevelen dat leerkrachten huisbezoeken afleggen, zo mogelijk vergezeld door intermediairs die vertrouwd zijn met de gezinnen. Ook kan de verbinding tussen allochtone ouders en de Nederlandse instellingen tot stand komen door onderlinge gesprekken, uitwisseling van ervaringen en training. Dan horen ouders bij elkaar, bij de school en de Nederlandse samenleving.

Koetjes en kalfjes

Om ouders betrokken te krijgen is het nodig eerst contact te leggen. Daarbij is van belang dat de school zich realiseert dat traditionele migrantenouders vaak op een niet-West-Europese manier communiceren. Dat heeft te maken met communicatiecodes. In het algemeen leggen Nederlanders de nadruk op de inhoud van een gesprek. Ze zijn direct en vallen met de deur in huis. Veel allochtonen hechten belang aan wederzijdse gevoelens en informele procedures, zij stellen de relatie centraal. Na het uitgebreid uitwisselen van koetjes en kalfjes komt men tot de kern van de zaak.

Leren luisteren

Ouders vervullen voor hun kinderen en de school verschillende rollen, waar de school op in kan spelen. Ouders zijn zowel ontvanger als verschafter van informatie, zij vervullen een sleutelrol bij de afstemming tussen opvoeding thuis en het onderwijs op school. Uit onderzoek komt naar voren dat

¹ Krishna Autar is directeur van Autar Consultancy in Zoetermeer, www.autarconsultancy.nl.

ouders en leerkrachten slecht geïnformeerd zijn over elkaars opvoedingspraktijken. Voor die uitwisseling kan de school een ‘ouderpunt’ inrichten, een plek waar ouders uitvoerig informatie krijgen over opvoeding en onderwijs. Migrantenouders kunnen hier op hun beurt de leerkrachten informeren over de culturele achtergrond van hun kinderen. Om echt in gesprek te komen over opvoeding is wel een andere houding van leerkrachten nodig. In hun dagelijks werk dragen leerkrachten kennis over, geven instructie, informeren, kortom, anderen luisteren naar hen. Nu wordt van hen verwacht dat ze naar ouders luisteren en hen serieus nemen.

Stimulerende omgeving

Gebleken is dat allochtone ouders vaak heel weinig informatie hebben over het Nederlands onderwijssysteem en hoe zij hun kinderen thuis kunnen stimuleren. Zij hebben informatie en training nodig. In de verschillende stapprojecten leren ouders hun kinderen helpen bij het schoolse leren. Ouders die niet kunnen meedoen aan schoolactiviteiten kunnen kinderen thuis ondersteunen bij het huiswerk of op z'n minst er op toe zien dat zij het huiswerk in een stimulerende omgeving gaan maken. Omdat ouders de eerste onderwijzers zijn van hun kinderen kunnen zij een belangrijke rol spelen als ‘instructeurs’. Een goede gewoonte van kinderen is dat ze veel vragen stellen. Ouders kunnen de honger naar kennis en vaardigheden stillen door op hun vragen in te gaan. Ouders moeten dan wel doordrongen zijn van het belang van sensitief en responsief gedrag van opvoeders.

Informele sfeer

Buurtorganisaties en relevante sleutelfiguren bieden scholen ingang in bestaande structuren en relaties met ouders. School en ouders kunnen daar in een vertrouwde en informele sfeer stil staan bij de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor het schoolsucces van kinderen. Zo komt een vruchtbare interactie tot stand. De school zal meer begrip gaan tonen voor het gezin en haar cultuur, en meer inzicht krijgen in de belemmeringen van ouders om betrokken te raken bij het onderwijs, hun wensen en verwachtingen van het onderwijs. Daarbij is het uitgangspunt dat iedereen serieus genomen moet worden en dat iedereen van elkaar kan leren: een heel dorp is nodig om een kind op te voeden.

Stappenplan

Vergroting van de rol van ouders, waardoor zij beter in staat zijn om kinderen te stimuleren bij het leren, vraagt om een goed doordacht en gecoördineerd plan van de school. Een school zou de volgende stappen kunnen nemen:

Stap 1: Verkenning

In deze fase bezint de school zich op de rol en verantwoordelijkheid die zij heeft voor (allochtone) ouders. Het proces kan starten met een studiedag met de volgende vragen:

- Welke doelen wil de school bereiken met ouderbetrokkenheid?
- Welke groepen ouders zijn niet betrokken?
- Wat heeft de school gedaan om deze groep ouders te betrekken?
- Wat heeft gewerkt en wat niet?

De studiedag levert bouwstenen voor het formuleren van doelen in relatie met de ouders en draagvlak voor acties.

Stap 2: Oplossingen

Ga daarbij na welke van de benaderingen op dit moment werken en welke niet. Bij consensus over het niet functioneren van traditionele werkwijzen is het gemakkelijker om in te zien dat nieuwe strategieën

om ouders te bereiken noodzakelijk zijn. Maak een lijst van mogelijke vormen om ouders te benaderen. De groep die activiteiten gaat plannen kan zich afvragen met welke condities men rekening moet houden:

- Is de taal en het jargon van het geschreven materiaal toegankelijk voor alle ouders?
- Gebruikt de school in haar informatievoorziening voldoende afwisselende media?
- Streeft de school naar afwisseling en flexibiliteit in dagen, tijd en plaats voor activiteiten zodat alle ouders de gelegenheid hebben om ten minste aan enkele activiteiten deel te nemen?
- Is iemand in de school verantwoordelijk voor het leggen van contacten met alle gezinnen? Zijn hiervoor ook voorzieningen getroffen? Is gedacht aan kinderopvang?
- Heeft de school aanvaard dat leerkrachten en ouders, die weliswaar verschillende rollen spelen, bondgenoten zijn in het onderwijs voor kinderen? Zijn de ervaringen van migrantenouders erkend als bronnen die het curriculum van de school kunnen verrijken?

Stap 3: Hulpbronnen en bondgenoten

Om de belemmeringen voor ouderbetrokkenheid uit de weg te ruimen, komt vooral samenwerking van het schoolteam met contactpersonen van buurtorganisaties in aanmerking. De school moet hiervoor dan wel mensen vrijmaken die voeling hebben met de doelgroep, zoals groepsleerkrachten, schoolcontactpersonen, oudercoördinatoren, oalt-leerkrachten of onderwijsassistenten, maar ook ouders of buurtmoeders die al actief zijn op school.

Bij de buurtorganisaties kan worden gedacht aan bewonersorganisaties, kerken, moskeeën, tempels, maatschappelijk werk, gezondheidscentra/consultatiebureaus en voorzieningen voor volwasseneneducatie, bibliotheken en zelforganisaties van migrantenpopulaties. Het is van belang de samenwerking tussen school en buurtorganisaties vast te leggen in een overeenkomst, met duidelijke taken en verantwoordelijkheden.

Stap 4: Motieven en mogelijkheden

Succesvolle programma's houden rekening met de behoeften van gezinnen. Voor de vaststelling van die behoeften kan men gebruik maken van twee benaderingen:

- Overleg tussen vertegenwoordigers van het schoolteam en contactpersonen van buurtorganisaties. Deze mensen moeten dan wel goed op de hoogte zijn van de kansen, mogelijkheden en belemmeringen van de doelgroep, zodat zij waardevolle inzichten kunnen bieden en een doelgerichte aanpak ontstaat.
- Direct contact met de gezinnen kan de afstand tussen school en ouders verkleinen. Dat kan een telefonische enquête onder ouders zijn, door enquêteurs die de taal van de ouders spreken. Een andere mogelijkheid is huisbezoek door leerkrachten of schoolleiders. Ook via informeel overleg of contact met ouders kan de relatie tussen school en ouders verbeteren. Voor de hand liggend is dat de eerste contacten plaatsvinden op plekken waar ouders hun kinderen komen brengen en ophalen, maar contacten kunnen ook gelegd worden daar waar ouders vaak samenkomen, zoals de kerk of moskee, koffiehuis, de supermarkt, etcetera.

Stap 5: Actieplan en implementatie

Elk goed plan bestaat uit actiepunten voor het bestrijden en voorkomen van belemmeringen die de participatie van gezinnen in de weg staan. Wanneer de actiepunten gericht zijn op de individuele behoeften van ouders zullen ze per school van elkaar verschillen. Toch bevatten goede plannen een aantal gemeenschappelijke elementen.

- De school moet een visie hebben op gelijke onderwijskansen en welke rol ouders daarbij kunnen spelen
- De activiteiten die gericht zijn op versterking van de school-thuisrelatie maken gebruik van de steun van buurtorganisaties
- De voorzieningen die ouders informatie geven zijn gericht op versterking van de ondersteunende rol van ouders
- De activiteiten zijn opgezet om de ondervertegenwoordiging van ouders bij de school te verkleinen en hun ondervertegenwoordiging in formele overlegorganen terug te dringen.

Stap 6: Evaluatie

Het is van belang om ontwikkelde programma's regelmatig te evalueren. Van te voren zijn in de planning momenten gemarkeerd om hieraan aandacht te besteden. Wacht niet op de eindevaluatie, maar probeer steeds tussentijds het programma te evalueren, wat gaat goed en wat niet. Na elk evaluatiemoment is het geboden om het plan te herzien. Nieuwe elementen en koerswijziging worden in het herziene plan opgenomen. Vaak wordt de inbreng van ouders onderschat bij de evaluatie van programma's, terwijl zij als de beste de waarde van programma's kunnen inschatten die voor hen bedoeld zijn.

Wanneer scholen succesvol zijn in vergroting van ouderbetrokkenheid, dan is het raadzaam dat zij hun ervaringen gaan delen met andere scholen, bijvoorbeeld door erover te publiceren of een workshop te geven.

Stap 7: Inbedding

Succesvolle programma's zijn geen eendagsvlieg. De nieuwe aanpak is structureel opgenomen in de dagelijkse praktijk van de school. Inbedding van de innovatie stoelt op de volgende zaken:

- Bepaal wat de hulpbronnen zijn en stel vast wie er verantwoordelijk voor is. Hiervoor heeft de school financiële middelen, personeel en fysieke ruimte vrij gemaakt. Leerkrachten, interne begeleiders en andere leden van het schoolteam reserveren tijd om contact te maken met allochtone ouders, ontwikkelen materialen en programma's voor ouders, en onderhouden contact met de buurtorganisaties. Leerkrachten en onderwijsondersteunend personeel hebben toegang tot telefoon en internetfaciliteiten. Tevens hebben zij een plek waar zij gesprekken kunnen voeren met ouders en hebben zij toegang tot andere faciliteiten om met ouders te kunnen corresponderen. Een andere voorwaarde is dat leerkrachten voldoende tijd krijgen om telefonische en eventueel digitale contacten te leggen met ouders en buurtorganisaties. Hetzelfde geldt voor het afleggen van huisbezoeken.

Sommige scholen zullen hun eigen structuren moeten herzien of juist iets nieuws moeten ontwikkelen om hen in staat te stellen programma's voor ouderbetrokkenheid op te zetten en uit te voeren.

Tot slot, het is essentieel dat schoolteams bereid en in staat zijn tot samenwerking met verschillende groepen allochtone ouders om met hen op één lijn te komen. Een training van leerkrachten in interculturele communicatie kan ervoor zorgen dat leerkrachten en allochtone ouders wederzijds van elkaars kwaliteiten kunnen profiteren.

Geraadpleegde literatuur

K. Autar en E. Dumasy. Communicatie met allochtone ouders. In: *Velon Tijdschrift voor lerarenopleiders*, jrg. 23, nr. 4. (2002)

D. van Loggem en K. Autar (red). *Ouders tussen opvoeding en onderwijs*. Amsterdam: SWP. (2002)

H.K.H. Prinses Máxima der Nederlanden. Toespraak ter gelegenheid van de Eerste Uitreiking van de Appeltjes van Oranje te Paleis Noordeinde, 15 mei 2003

F. Smit en G. Driessen. *Allochtone ouders en de pedagogische functie van de basisschool*. Nijmegen: ITS (2002).